

Predstavitev doktorske disertacije “Obremenjenost in zadovoljstvo pri delu v odnosu do izgorelosti učiteljev” (dr. Petra Regent)

Melita Puklek Levpušček*
Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Presentation of the doctoral dissertation “The relationship between workload, work satisfaction and teachers’ burnout” (Petra Regent, PhD)

Melita Puklek Levpušček
Department of Psychology, Faculty of Arts, University of Ljubljana, Slovenia

Ključne besede: obremenjenost, zadovoljstvo pri delu, izgorelost, učitelji

Keywords: workload, work satisfaction, burnout, teachers

Regent, P. (2013). *Obremenjenost in zadovoljstvo pri delu v odnosu do izgorelosti učiteljev* (neobjavljena doktorska disertacija). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo (COBISS.SI-ID 269451264)

Kolegica Petra Regent, univ. dipl. psih., je septembra 2013 na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani uspešno zagovarjala svojo doktorsko disertacijo z naslovom *Obremenjenost in zadovoljstvo pri delu v odnosu do izgorelosti učiteljev*. Avtorica se je v svojem doktorskem delu osredotočila na aktualno temo izgorelosti pri učiteljih z vidika treh dimenzij: emocionalne izčrpanosti, depersonalizacije in nizke osebne izpolnitve. Zanimal jo je odnos med izčrpanostjo ter obremenjenostjo in zadovoljstvom z delom ter lastnosti, ki najbolj ločujejo med učitelji z visoko in nizko stopnjo izgorelosti. Avtorica je svoje hipoteze v empiričnem delu naloge preverjala z dvema raziskavama, pri čemer so v prvi raziskavi učitelji izpolnjevali vprašalnik izgorelosti, zadovoljstva z delom in lestvico stresorjev pri učiteljevem delu v razredu, v drugi raziskavi pa so izbrani visoko in nizko izgoreli učitelji odgovarjali na usmerjena vprašanja v zvezi s svojo izgorelostjo. Pomembne so ugotovitve raziskave, da izgoreli učitelji iščejo vzroke za izgorelost predvsem v vedenjskih težavah učencev, njihovih učnih in delovnih navadah, motiviranosti in slabšem razumevanju učne snovi. Učitelji se z znaki izgorelosti spoprijemajo predvsem na individualni ravni, manj pa na ravni dela in delovnega mesta.

Vsebinsko je disertacija razdeljena na šest poglavij. Teoretični del vsebuje štiri obsežnejša poglavja. Avtorica najprej predstavi značilnosti stresa, s posebnim poudarkom na značilnostih stresa na delovnem mestu učitelja. Prav tako avtorica v tem poglavju predstavi vidike obvladovanja in premagovanja stresa. V naslednjem poglavju je predstavljen pojav izgorelosti, raziskovalni izsledki na omenjenem področju, različni modeli izgorelosti (model izgorelosti po C. Maslach, model Golembiewskega, model Chernissa, model zahtev in resursov pri delu ...), posledice in ukrepi za premagovanje izgorevanja na delovnem mestu, s posebnim poudarkom na strategijah pomoči za lajšanje izgorelosti pri učiteljih. V tretjem poglavju avtorica obravnava zadovoljstvo pri delu v izobraževanju ter predstavi dvofaktorsko teorijo zadovoljstva pri delu in koncept opuščenega zadovoljstva pri delu. V četrtem poglavju je predstavljen raziskovalni problem ter hipoteze. Pri oblikovanju ciljev in hipotez je avtorica izhajala iz delovnega modela odnosov med obremenjenostjo, zadovoljstvom in izgorelostjo. Zastavila si je cilje: 1) proučiti prisotnost izgorelosti glede na starost, dobo poučevanja,

*Naslov/Address: izr. prof. dr. Melita Puklek Levpušček, Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana; e-mail: melita.puklek@ff.uni-lj.si

Doktorsko disertacijo si lahko ogledate v knjižnici Oddelka za psihologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani pri gospe Mileni Vukić.

razred in predmet poučevanja, 2) proučiti povezanost med obremenjenostjo učiteljev, ki izhaja iz značilnosti šole in pouka in izgorelostjo, 3) proučiti povezanost med zadovoljstvom učiteljev pri delu in izgorelostjo, 4) proučiti moderatorsko vlogo starosti pri pojasnjevanju odnosa med obremenjenostjo in izgorelostjo, 5) proučiti razlike med učitelji z visoko in nizko stopnjo izgorelosti glede na okoljske in demografske spremenljivke, obremenjenost in zadovoljstvo pri delu, 6) s pomočjo intervjujev pridobiti globlji vpogled v učiteljevo razumevanje dejavnikov izgorelosti in načini njenega preprečevanja, 7) izdelati smernice za spoprijemanje z izgorelostjo.

V empiričnem delu naloge avtorica najprej sistematično in koherentno predstavi raziskovalni načrt obeh raziskav ter rezultate z razpravo. V kvantitativnem delu študije je sodelovalo 206 učiteljev iz 12 osnovnih šol. Vzorec je priložnostni in pristranski, saj so večinsko v njem zastopane učiteljice (88 %). Največ udeležencev se nahaja v starostnih dobah 30-40 let ter 40-50 let (skupaj 72 %), dve tretjini je predmetnih učiteljev, ostalo so razredni učitelji. Kandidatka je pri ugotavljanju odnosa med obremenjenostjo, izgorelostjo in zadovoljstvom pri delu uporabila naslednje merske pripomočke: Vprašalnik MBI-ES avtorice C. Maslach in sodelavcev (v več študijah se izkazuje stabilna trifaktorska struktura vprašalnika ter njegova zanesljivost, vprašalnik je bil v preteklih študijah prirejen za slovensko okolje; na osnovi kombinacije izraženosti treh dimenzij lahko definiramo stopnjo poklicne izgorelosti pri posamezniku), Vprašalnik zadovoljstva z delom JDI avtorjev Smitha in sodelavcev, ki je eden svetovno najbolj znanih vprašalnikov merjenja zadovoljstva pri delu ter prirejen tudi za uporabo v slovenskem okolju (meri zadovoljstvo s petimi vidiki dela: delo, sodelavci, neposredni vodja, plača, možnosti za napredovanje) ter Lestvico stresorjev pri učiteljevem delu v razredu avtorice K. Depolli. Prednost slednjega vprašalnika je v ugotavljanju potencialnih stresorjev, ki izhajajo iz učiteljeve priprave in izvedbe pouka, upoštevanju slovenskega učnega konteksta pri izdelavi vprašalnika ter primerna zanesljivost posameznih lestvic vprašalnika. Avtorica na osnovi omenjene študije ugotavlja naslednje: 1) več obremenjenosti z delom je povezano z več emocionalne izčrpanosti in več depersonalizacije učiteljev, 2) več zadovoljstva z delom je povezanega z manj emocionalne izčrpanosti in manj depersonalizacije, 3) učitelji, ki poučujejo v nižjih razredih, občutijo najmanj depersonalizacije, 4) obremenjenost s časom in disciplino učencev sta pomembna napovednika emocionalne izčrpanosti, 5) obremenjenost z možnostmi profesionalnega razvoja, disciplino učencev in motiviranostjo učencev so prediktorji depersonalizacije, 6) potrjena je moderatorska vloga starosti in delovne dobe pri pojasnjevanju odnosa med obremenjenostjo profesionalnim razvojem in emocionalno izčrpanostjo učiteljev ter odnosa med obremenjenostjo z disciplino učencev oz. didaktično pripravo pouka in depersonalizacijo učiteljev. Mlajši učitelji, ki so bolj obremenjeni z možnostmi profesionalnega razvoja, so tudi bolj emocionalno izčrpani. Pri starejših učiteljih je odnos med omenjenimi spremenljivkami negativen. Pri mlajših

učiteljih z naraščanjem obremenjenosti z disciplino naraša tudi depersonalizacija, pri starejših učiteljih pa omenjena obremenjenost skoraj nima vpliva na depersonalizacijo.

V nadaljevanju avtorica predstavlja izsledke kvalitativne študije, v kateri je sodelovalo 25 učiteljev. Osem učiteljev je bilo takšnih, ki so bili identificirani kot visoko izgoreli učitelji, za 17 učiteljev pa je bila identificirana nizka izgorelost. Udeleženci so pisno odgovorili na vprašanja odprtega tipa. Vprašanja so se nanašala na dejavnike, ki so povezani z izgorelostjo pri delu, načini soočanja z izgorelostjo, preventivne dejavnike in reševanje težavnih situacij v razredu. Avtorica je tako pridobila dodatne informacije, ki dopolnjujejo rezultate kvantitativnega dela raziskave. Predvsem se kaže, da so pomembni dejavniki izgorelosti učiteljev disciplinske težave pri učencih, prav tako pa učno-delovne navade učencev in njihova nizka motivacija za učenje. Prav tako skupina nizko izgorelih učiteljev za razliko od visoko izgorelih poroča o konstruktivnih odzivih na težave pri delu ter navaja različne preventivne ukrepe, ki se jih nizko izgoreli učitelji poslužujejo, da se znaki izčrpanosti ne bi pojavili. Avtorica je dobljene rezultate korektno interpretirala v skladu z izhodiščnimi teoretskimi modeli, primerjala svoje rezultate s preteklimi raziskovalnimi izsledki ter prispevala k razvoju interventnega modela za preprečevanje in soočanje z izgorelostjo pri učiteljih.

Avtorica zaključuje disertacijo s povzetki najpomembnejših ugotovitev, smernicami za soočanje s problemi izgorelosti učiteljev ter omejitvami izvedene študije.

Prispelo: 19.11.2013

Sprejeto: 19.11.2013